Székely Kinga

AGRÁRINNOVÁCIÓS FOLYAMATOK MEGJELENÍTÉSE A SZÉKELYFÖLDI TÉRSÉGBEN

Bevezetés

A Székelyföldi térségben az utóbbi néhány évben számos olyan agrárjellegű kezdeményezés, vállalkozás, társulás indult el, amely tartalmában, működési módjában újszerűnek mutatkozik, és amely lényegesen eltér a térségi agráriumra általánosan jellemző korábbi vagy mai kezdeményezésektől. Egy olyan folyamat van kialakulóban, amely a vonatkozási környezetet képező gyakorlathoz viszonyítva innovációt hozhat ebben az ágazatban. Lényeges ismertető jegyük ezeknek az új kezdeményezéseknek, hogy a hagyományos gazdálkodási gyakorlattól eltérően a helyi adottságokra építkezve indulnak el, működési módjukba, céljaikban az az igény mutatkozik meg, hogy szeretnének a térségi szerkezetekbe. (Az innovatív kezdeményezések részletesebb jellemzését lásd a jelen kötet bevezető tanulmányában).

Akár külső szemlélőként, akár térségi elemzőként vizsgáljuk ezt a folyamatot, feltűnik, hogy ezeknek az innovatív kezdeményezéseknek a tematizációja, népszerűsítése, társadalmasítása még nagyon kezdetleges, sok esetben teljesen hiányzik. Ez azért is meglepő, mert ebben a térségben általános gyakorlat, hogy az újszerű kezdeményezéseket a média a figyelem előterébe állítja. Sok esetben maguk a kezdeményezők törekednek arra, hogy magukról, újszerű kezdeményezéseikről hírt adjanak, azt bemutassák a szélesebb nyilvánosságnak. Az agrárinnovációval kapcsolatos információk, tudások a köztudatban, a közbeszédben inkább csak úgy jelennek meg, hogy összekeverednek az agrárszektor eseményeivel, híreivel, erről a térségi agrárszektorról pedig nem úgy szoktak nyilatkozni az érintettek, mint ami – jelentős térségi ágazatként – innovatív, újszerű lenne. Ha meg is jelennek az innovatív kezdeményezéskehez kapcsolódó anyagok, azok gyakran belterjesnek tűnnek, mintha az anyagok szerzői arra törekednének, hogy a mondanivaló csak a termelőknek vagy az érintett szakembereknek szóljanak. Ha az újszerű kezdeményezések előtérbe kerülnek a térségi tematizációs gyakorlatban, akkor az vagy valamilyen termelési technológia bemutatásával kapcsolatos, vagy pedig – egy-egy tevékenység bemutatása kapcsán – általános biztatást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a térségi agrártevékenységen változtatni kellene.

Tanulmányunk célja az, hogy javaslatokat fogalmazzunk meg a térségi agrárinnovációs folyamat térségi tematizációjára vonatkozóan. Ennek a kommunikációs szakmai tevékenységnek nyilván többféle területe lehet, ilyen például a kifejezetten agrárjellegű szakmai tematizáció, a szakpolitikai tematizáció és programozás, a szélesebb nyilvánosságnak szóló médiaanyagok készítése, az ismeretterjesztés, a mindennapi beszéd és mások. Javaslataink nem a felsorolt területek valamelyikére vonatkoznak, hanem a tematizációs gyakorlat nyilvános formáira, függetlenül attól, hogy ezek az anyagok vagy programok szakmai, ismeretterjesztési vagy egyéb célokat követnek.

A továbblépésre vonatkozó javaslatokat a térségi tematizációs gyakorlat elemzése nyomán fogalmazzuk meg. Az elemzési rész keretében első lépésben röviden vázoljuk az agráriummal és ezen belül az agrárinnovációval kapcsolatos tematizáció 1989 utáni folyamatát. Ehhez kapcsoltan röviden ismertetjük azokat az eljárásokat, amelyek az elmúlt két évtized során a térségi agrárium egészével kapcsolatos tematizációt meghatározták. A tanulmány második részében felsoroljuk azokat a tematizációs felületeket, amelyek keretében az utóbbi évek innovációs folyamata helyet kapott, s jellemezzük azt a módot, ahogyan ezekben az agrárinnováció szereplői, eseményei megjelennek. Az újszerű agrárkezdeményezések nyilvános tematizációra vonatkozó javaslatok a tanulmány befejező részében kerülnek bemutatásra.

1. A térségi tematizáció időbeli változásának fontosabb mozzanatai

Az 1989-es romániai fordulat után a székelyföldi térségben is egyik napról a másikra megváltozott a média nyilvánosság zerkezete, s talán még nagyobb mértékben a tartalma. A változás utáni első évtizedben azonban az agrártéma a nyilvánosságban nem kapott érdemleges szerepet, más társadalmi témák domináltak a médiaanyagokban. Ilyenek voltak például az aktuális politikai kérdések, a privatizáció, a migráció, az identitással kapcsolatos témák és mások. Kivételt képez a kilencvenes évek elején a földtulajdon visszaállításának folyamata, valamint az ehhez a tulajdonvisszaállítási folyamathoz kapcsolódó elképzelések, óhajok, jövőképek, javaslatok. Ettől a témától eltekintve az agrárszektorral kapcsolatos médiaanyagok, szakmai eszmecserék többnyire annak megállapítására szorítkoztak, hogy az agrárium helyzete kilátástalan, ez az ágazat nem versenyképes és hasonlók.

Pozitívabb hangvételű diskurzust hívott életre a LAM Alapítvány, a Caritas támogatási programja, amelynek keretében sokan külföldön szereztek agrártevé-

kenység beindításához kapcsolódó szakmai ismereteket, és ennek kapcsán sokan próbálkoztak mezőgazdasági termeléssel, állattenyésztéssel, tejfeldolgozó kisüzemek létrehozásával és hasonlókkal. Ezek a kezdeményezések a médiában úgy jelentek meg, mint sikeres kezdeményezések. A térségi agrárágazat egészével kapcsolatos tematizáció azonban továbbra is negatív hangvételű maradt.

A agráriummal kapcsolatos tematizációban az jelentett lényeges változást, hogy az 1990-es évek végétől fokozatosan megjelenik a szakmai és a szakpolitikai tematizáció. Jelezni kell azonban, hogy ez a folyamat elsősorban a régiófejlesztéshez vagy a vidékfejlesztéshez kapcsolódott, és ezen belül csak alkalmi jelleggel, részlegesen került szóba az agrárium helyzete. Megjelenik ez a téma a 2000-es évek elején szervezett ún. Székelyföld konferenciákon (Papp Kincses et al 2001, Kassay 2002), a Horváth Gyula által koordinált székelyföldi régiókutatásban (Horváth 2003), a Csíki-medencében végzett nagymintás háztartás-kutatásban (Laki – Biró 2001). A szakpolitikai tematizációt a SAPARD Rendelet 1999-es romániai megjelenése ösztönözte, és azok a vidékfejlesztési szakmai kapcsolatok, amelyek ebben az időszakban alakultak ki Hargita megyei és magyarországi szakmai szereplők között. Ennek folyományaként indult el Hargita megyében a vidékfejlesztési folyamat (vidékfejlesztési képzés, 18 kistérségi társulás megalakulása, a Megyei Önkormányzat vidékfejlesztést támogató politikájának indulása, vidékfejlesztési alapszak indulása a csíkszeredai Sapientián, agrárközgazdász képzés, felnőttképzési programok. (Ennek a folyamatnak a részletes áttekintését lásd Mátéffy 2004.) Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez szakmai tematizáció volt, a szélesebb közvéleményt kevésbé érintette, és az agrártéma inkább csak fejlesztési elvárásként, jövőbeli opcióként kapott benne szerepet. Ezen a helyzeten nem sokat változtatott az Európai Unióhoz való csatlakozás és a programozási, stratégiakészítési folyamat térnyerése, az agrárszektorra kiterjedő támogatási rendszerek indítása, a szakmai elemzések számának növekedése után sem. Ennek az lehet az oka, hogy 1989-től egészen az utóbbi évekig a térségben nem változott számottevő mértékben sem a birtokszerkezet, sem a gazdálkodási gyakorlat, sem az agráriumhoz való viszonyulás. Vagyis nem voltak az agrárágazatban olyan jelentősebb változások vagy eredmények, amelyek a tematizáció növekedését, tartalmi gazdagodását a média vagy a társadalmi nyilvánosság tematizációs gyakorlata szemszögéből indokolták volna. Az agrárium más témákhoz mérten a társadalmi nyilvánosságban mellékszereplő maradt.

Az utóbbi években az agráriumról egyre több szó esik, a nyilvános tematizációk száma növekedett szakmai, közéleti, szakpolitikai és eseményszervezési szinten egyaránt. Ennek a folyamatnak a központi témája az, hogy az agrárágazattal „kezdeni

kellene" valamit, illetve bemutatásra kerülnek a látványosabb eredmények. Megmarad a korábbi időszakok hangneme és tematikája is (az agrárszektorral nehéz kezdeni valamit). És ahogyan a bevezetőben jeleztük, az agrárszektorral kapcsolatos mindenféle tematizációba belekeverednek az innovatív kísérletekkel kapcsolatos témák is.

A fenti áttekintés azt mutatja, hogy nincs mérvadó térségi tapasztalat az agrárszektor nyilvános tematizációjával kapcsolatban. Ami az utóbbi években történik, az is inkább kísérletezés. Érdekes megfigyelni, hogy a térségben például a kulturális szereplők tudják prezentálni magukat, munkájukat, az agrárszereplők pedig nem. De sok más vonatkozásban is látszik a tematizációs lemaradás. Ugyanakkor az is látszik, hogy ami tapasztalat van, az sem használható. Az elmúlt két évtized agrárjellegű tematizációs gyakorlata (már amennyiben ilyesmiről egyáltalán beszélhetünk) nem megfelelő a mai újszerű kezdeményezések bemutatásához. Például azért nem, mert a hangvétel túlságosan normatív jellegű. A bemutatások sablonosak, nem a személyre vagy az akcióra összpontosítanak a bemutatás során, hanem csak az eredményre, sokkal többet foglalkoznak az akadályokkal és azok indoklásával mint a sikeres megoldásokkal, majdnem mindig hiányzik a társadalmi kontextusba helyezés és hasonlók. Ez a bemutatási tapasztalat nyilván nem alkalmas arra, hogy az újszerű kezdeményezéseket innovációként prezentálják a társadalmi nyilvánosság számára.

2. Az innovációval kapcsolatos tematizáció helyei, módozatai

Az utóbbi 3-4 évben megnövekedett azoknak a tematizációs helyeknek a száma, amelyek keretében az agrárinnovációs kezdeményezések is megjelennek. Egyelőre csak pontszerűen és kevésbé rendszeresen, az esetek többségében oly módon, hogy a bemutatásban a tényleges innovatív tartalom háttérben is marad. Ezeknek a helyeknek a számbavétele azért is fontos, mert valószínűnek látszik, hogy a következő időszakban a tematizációs munka programszerűvé válik, és akkor ezeket a megjelenítési helyeket igénybe lehet majd venni. A következőkben a teljesség igénye nélkül ismertetünk néhány olyan kommunikációs teret és gyakorlatot, amelyek többé-kevésbé tudatosan foglalkoznak az agrárinnovációs folyamatok prezentálásával.

Székely Gazda

A 2010 óta működő, mezőgazdasági tematikájú havilap (Csíkszeredában készül, a Hargita Népe Kiadó keretében) hasznos információforrást jelent a gazdáknak, hisz az életükhöz, munkájukhoz közvetlenül kapcsolódó híreket, információkat

szolgáltatja, de riportokat és tudósításokat is olvashatnak benne. Emellett egy külön tömb szaktanácsadással foglalkozik. A tematika jellemzően a hagyományos gazdálkodási formák köré épül, de helyet kapnak benne olyan sikertörténetek, interjúk, beszámolók, amelyek az újszerű kezdeményezéseket, technológiákat, gazdálkodási formákat mutatják be. Ilyenek a LAM-interjúsorozat, valamint a Hargita Megyei Fiatal Gazdákat bemutató interjúk. A kisméretű mintagazdaságok, a hagyományos termékeket, korszerű technológiával előállító kisvállalkozások bemutatása mind jó példái annak, hogy a térségben elindult egy más, a hagyományos agrárgazdálkodástól eltérő folyamat. A lap olyan gazdákat is megszólaltat, akik nem csak az előállítás, termelés és feldolgozás folyamatában alkalmazott módszerekben különböznek, hanem munkájuk a termékeket illetően is sajátos. A Csíki-medencében újszerűnek számít a gomba- és rózsatermesztés, de akár a gilisztafarm is.

Ezek az anyagok főként ismertető, bemutató interjúk, riportok. Formailag, a bemutatás módja, a nyelvhasználat vagy az elemző/értékelő tartalmak tekintetében nem különülnek el a lap más jellegű anyagaitól. Érzékelhető az a törekvés a szövegek szerzői részéről, hogy megragadják az újszerűséget a bemutatott vállalkozásban, innovatív kísérletben. Pozitív tematizációs törekvésnek minősíthető az is, hogy agrár tevékenységként tematizál olyan kezdeményezéseket, amelyek a korábbi térségi gyakorlat vagy a jelenlegi közvélekedés alapján nem is ehhez az ágazathoz tartozna.

A lap főként a gazdákat szólítja meg, kevésbé jut el más célcsoportokhoz, így ezekről a kezdeményezésekről is viszonylag egy szűk, de fontos szegmens értesül. A tematizációs munkának fontos jellemzője a belterjesség.

7határ

Az Agrár Média Egyesület által működtetett gazdaportál fő célja megszólítani a hivatásos vidéki gazdákat, valamint a hobbi szinten gazdálkodó, kertészkedő városiakat. A hírértékű tájékoztatások, riportok, szaktanácsok mellett a mezőgazdasági törvénykezés újdonságairól, a vita alatt álló tervezetekről is igyekeznek folyamatosan tájékoztatni az oldal szerkesztői. Ez az oldal nem csupán a székelyföldi térségről szól. Mint ingyenesen elérhető internetes felület, elvben sokakhoz szól, de térségi léptékű innovációs tematizációs szerepe inkább csak lehetőség. Ez részben abból a szerkesztői törekvésből ered, hogy az oldal informatív legyen és szaktanácsadói funkciót is betöltsön.

A lap keretében a ***Biokert*** című rovat kifejezetten az olyan gazdálkodási formáknak a bemutatására született, amelyek eltérnek a hagyományostól. Új termékek

előállítása, biogazdálkodási módszerek, újszerű termesztési technológiák, kevésbé tradicionális ágazatok, korszerű értékesítési formák mind olyan témák, amelyet érintenek és igyekeznek alaposan körbejárni, bemutatni.

Ez a portál is egy jól behatárolt csoportot szólít meg, azonban az online felületnek köszönhetően másokhoz is eljutnak a tartalmak, főként annak köszönhetően, hogy közösségi profiloldallal is rendelkeznek.

A naponta, akár többször is frissülő ***Facebook profilnak*** több mint ezer követője van. A megosztott tartalmak általában megegyeznek a portálon közzétett anyagokkal, de külső forrásból is találunk hivatkozásokat, bejegyzéseket.

Blogok

Szintén az Agrár Média Egyesület kezdeményezéseként jött létre az első erdélyi magyar ***Méhészblog,*** amely az ágazatban érdekelt gazdáknak kíván a fóruma és szakmai tanácsadó felülete lenni. Az egyesület a közeljövőben hasonló jellegű blogokat kíván indítani, amelyek az egyes gazdálkodási ágazatok számára kínálhatnak majd információkat és szakmai véleményt. Innovációs tartalma elsősorban abban van, hogy újszerű módon kapcsol össze témákat és térségi szereplőket. Jellemző azonban, hogy a blog műfajban szintén elmosódik a határ a nem innovatív térségi agrárium rendszer és a kifejezetten innovatív kísérletek között.

Közösségi oldalak

A Facebook közösségi oldalon több olyan profil is működik, ami a székelyföldi agrárgazdasághoz kötődik. A már korábban említett 7határ profiloldal mellett megtalálható a Hargita Megyei Fiatal Gazdák Egyesületének profilja, ahol főként az egyesület tevékenységével kapcsolatosan megosztott tartalmakat találunk. A Székelyföldi Agrárinnováció oldal olyan tartalmakat összesít, amelyek a térséggel kapcsolatos és a térségben történő eseményeket, kezdeményezéseket, híreket mutatják be. Ennél a tematizációs felületnél is az IT alapú szerveződési forma innovatív erejét kell kiemelnünk. Tartalmi szempontból ezek anyagai is beleolvadnak a térségi, tág értelemben felfogott agrár problematikába.

TV műsorok

Az Erdély TV-n látható, székelyföldi stúdióban készülő Tájkép műsor nagyon változatosan tárgyalja a mezőgazdasággal kapcsolatos témákat, helyet adva azon programok, emberek, közösségek, összefogások ismertetésére, amelyek példát ad-

hatnak és árnyalhatják a vidékről kialakult képet. Ez a műsortípus ahhoz a megyei, elég általánosan elterjedt tematizációs gyakorlathoz tartozik, amely mindig az újdonságot, az eredményt, a sikeres kezdést keresi és mutatja be, a folyamatok és a személyek mindig alárendelődnek az elért és bemutatott eredménynek.

A **Látogató** nem kifejezetten agrár témákkal foglalkozó műsor, hisz célja a székelyföldi települések alaposabb megismertetése, de néhány település esetében, ahol érdekes, újszerű mezőgazdasági kezdeményezésekkel találkozhatunk, azok is bemutatásra kerülnek.

A Hargita TV korábbi műsora a **Hargita magazin** is többször foglalkozott olyan témákkal, amelyek a rendhagyó gazdálkodási formákat, módszereket igyekeztek bemutatni egy szélesebb közönségnek.

Kezdeményezések kommunikációja

A térségben elindult több olyan kezdeményezés, ami főként az értékesítés, értékesítési hálózatok, közös márkák kialakítását szeretné elérni azzal a céllal, hogy megkönnyítse a termelők tevékenységét. Ez az elgondolás önmagában is újszerűnek számít, amit meg kell ismertetni, majd el kell fogadtatni mind a közvetlenül érintettek körében, mind a szélesebb közönség szintjén.

Több kezdeményezés is elindult az utóbbi években, jellemző példa a Hargita Megye Tanácsa által elindított **Székely Termék** program, vagy a Gyulafehérvári Caritas Vidékfejlesztési programján belül működő **Átalvető** kezdeményezés.

A Székely Termék védjegy bevezetése a minőségi, egészséges székely élelmiszerek piacra jutását kívánja szolgálni. A márkanév alá került termékek értékesítésében és népszerűsítésében segítenek azáltal, hogy helyi, országos és nemzetközi vásárokon jelenítik meg, valamint külföldi üzletláncokhoz juttatják el azokat. A program célja a székelyföldi termékek nemzetközi szinten való megismertetése, újabb termékfeldolgozó üzemek létesítése, segítve így a kistermelőket.

A Gyulafehérvári Caritas Vidékfejlesztés egy közvetlen értékesítési hálózat kiépítésén dolgozik, amely az Átalvető márkanév körül koncentrálódik. A kezdeményezés lehetőséget szeretne kínálni a falusi kisgazdaságok számára a termékeik értékesítésére online rendszerben. A cél egy közvetlen hálózat kialakítása a falusi őstermelő és a városi fogyasztó lakosság között. A kezdeményezés megvalósítása által azt remélik, hogy a családi gazdaságok megerősödnek, új munkahelyek létesülnek, a vidék fejlődése, vonzereje ez által is előmozdulhat.

Ezek a programok teljesen újszerűnek minősülnek ebben a térségben, szervezőik számos olyan kommunikációs csatornát igyekeznek igénybe venni, amelyek segíthetnek a térségi vagy térségen kívüli prezentációban. Mindkét program rendelkezik honlappal, közösségi profiloldallal, a havonta megrendezésre kerülő hagyományos termékek vásárán való megjelenés, a programokat ismertető sajtó- és tévéanyagok mind elősegítik azt, hogy egyre szélesebb körben értesüljenek ezekről a helyi kezdeményezésekről, és támogassák azokat.

A kezdeményezések lényege az, hogy a hálózathoz tartozóktól átveszik – más egyebek mellett – a tematizációs feladatokat. Olyan készen kínált tematizációs burkot alkotnak és működtetnek, amelybe az egyéni termelőnek csak bele kell illeszkednie. Ez a tematizációs gyakorlat már lépéseket tesz abba az irányba, hogy az agrárinnovációt a térségi kontextussal összekapcsolja, többek között azzal is, hogy menedzseli a termelők és a fogyasztók közti kapcsolatot.

A Pro Agricultura Hargitae Alapítvány tevékenysége

A térségi agrárinnovációs folyamat megalapozott szakmai tematizációja a PAHRU tevékenységéhez köthető. A 2012 őszétől kezdeményezett rendezvénysorozat (Székelyföldi Agrárinnovációs Fórum) már céltudatosan arra törekedett, hogy a térségi agrárszektor egészén belül az innovációs kezdeményezésekre és lehetőségekre irányítsa a figyelmet. A Fórumok háttéranyagaiban jelenik meg szakmai tematizációként a nem innovatív térségi környezet és az újszerű kezdeményezések közti strukturális oppozíció is. A Fórumok zajló tematizáció folytatásának, még pontosabb továbbfejlesztésének tekinthető a PAHRU gondozásában 2013-ban megjelent kiadvány a székelyföldi agrárinnováció helyzetéről (Biró – Magyar 2013), amely elemzéseket, interjúkat és egy helyzetértelmező összefoglaló tanulmányt tartalmaz. A szakmai fórumokhoz és kiadványhoz köthető tematizációs tevékenység nyilván nem tekinthető széleskörűnek. Tartalmából és tárgyalási módjából eredően elsősorban a szakmai szereplőkhöz és a döntéshozás szereplőihez juthatott el. Újdonsága az, hogy kifejezetten az agrárinnovációra összpontosít.

KAB Agrártudományi Szakbizottság

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság keretében, csíkszeredai székhellyel alakult meg az Agrártudományi Szakbizottság, elsősorban térségi agrárszakemberek és fejlesztéspolitikai szakemberek részvételével. A Szakbizottság térségi tematizációs munkája (konferenciák, szakmai műhelymunkák, kiadványok közzététele az agrár-

képzés és a vízgazdálkodás témakörében) nyilván elsősorban tudományos jellegű volt, de jelentős súlyt kapott benne a szakpolitikai tematizáció is. A kezdeményezés újdonsága az volt, hogy szervezeti keretbe fogta össze a térségi agrárszakembereket, és ezzel sikerült fölerősíteni, hangsúlyosabbá tenni a térségi agráriummal kapcsolatos tematizáció agrártudományi részét. Ebben a tematizációs munkában az agrártechnológiai témák vagy a szakpolitikai elemzések gyakran hozták előtérbe az agrárinnováció problémakörét is (Biró–Tiboldi 2012, Biró–Tiboldi 2013).

A megyei önkormányzatok tematizációs munkája

A térségi megyei önkormányzatok (Hargita, Kovászna) a szakpolitika, a támogatáspolitika, az intézményi szerveződés és a rendezvényszervezés révén már több éve hangsúlyos szerepet vállalnak az agráriummal kapcsolatos kérdések szakmai és nyilvános tematizációjában. A fontosabb területek és tevékenységek: kistérségi szerveződési folyamat, stratégiakészítés, képzési programok elsősorban az agrárkamarák révén, agrárjellegű egyesületek szerveződésének ösztönzése, támogatása, Helyi termék folyamatok kezdeményezése és támogatása, fiatal vállalkozókat támogató program indítása. Ezek a kezdeményezések, és természetesen a kapcsolódó tematizációk is rendszerint az agrárium egészére irányulnak, az innovatív szegmenst, mint érdekes vagy értékes kezdeményezést tematizálják, nem pedig az agrárium rendszerének egészéhez viszonyítva.

* * *

A fentieket összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az 1989-es változás utáni időszakban a térségi agrárszektor a közéleti tematizációból kimaradt. A későbbiekben a farmjellegű kezdeményezések kaptak közéleti figyelmet. Az EU csatlakozást megelőző és követő időszakban megnövekedett az agráriumhoz kapcsolódó tematizációk száma (kutatások, képzések, szakmai rendezvények, események, támogatási programok stb.). Ezek azonban rendszerint az agrárszektor egészére irányultak, tulajdonképpen azt az elvárást, óhajt tematizálták, hogy a térségi agrárszektornak a maga egészében meg kellene újulnia. Az agrárinnovációs kísérletek, illetve az agrárinnovációs folyamat célzott és módszeres tematizációjára nem került sor. Kivételt a PAHRU programszerű tematizációs munkája képezett, ez azonban nyilvánvalóan szűk területre korlátozódott.

Ennek az időszaknak a tematizációs gyakorlata az új kezdeményezéseket nem hozta kapcsolatba a nem innovatív térségi agrárium egészével sem szemléletben, sem diszkurzív szinten. Fontos kiemelni, hogy kialakultak az innovatív kezdemé-

nyezéseknek időnként helyet adó tematizációs felületek, de az innovációs folyamat számára önálló fórum, program nem szerveződött, az egyes kísérletek és gyakorlatok nem kapcsolódnak össze, nem erősítik egymást. Ezért az újszerű kísérletekkel kapcsolatos bemutatások többnyire beleolvadnak az agrárszektor egészére irányuló megszokott tematizációba. Ezért az újszerű kezdeményezésekről szóló bemutatások jóval kevesebb innovatív tartalmat mutatnak, mint amennyivel maguk a kezdeményezések rendelkeznek. Ugyanakkor jóval több és többféle innovatív kezdeményezés van, mint amennyit a térségi nyilvánosságban való megjelenésük alapján feltételezünk.

Javaslatok

A meglévő kommunikációs gyakorlat, megjelenítési formák nem kedveznek az újszerű agrárgazdasági kezdeményezések megismertetésének, főként azért, mert nem tűnnek ki a többi, hagyományosnak tekinthető tevékenység közül. A továbbiakat illetően a pontszerű, főként tájékoztató jellegű megjelenítések helyett a rendszeres, programszerű, folyamatos tematizálás javasolt. Olyan csatornák alkalmazása lenne célszerű, amelyek nem csak a közvetlen érdekeltekhez jutnak el (a megvizsgált kommunikációs eszközök és csatornák alapján elmondható, hogy a mezőgazdasági témákkal alaposabban foglalkozó fórumok kizárólag egy szűkebb, a témában elsődlegesen érdekelt célcsoporthoz szólnak).

Programszerűen alkalmazható bemutatási eljárások, megoldások:

- TV portrék, ahol az embereken, a kezdeményezőkön lenne a hangsúly, az ötlet, a motiváció megismertetése. 15 perces anyagok (Hargita TV, Erdély TV).
- Ugyanilyen jellegű portrék megjelenítése újságban, napilapokban, olyan megközelítést, nyelvezetet alkalmazva, amely a kezdeményezések innovatív jellegét nyilvánvalóvá teszi.
- Sajtó-háttérbeszélgetések szervezése azon újságírók, szerkesztők és riporterek számára, akik érintettek az agrár témákban és foglalkoznak ezek megjelenítésével. A háttérbeszélgetések célja megismertetni velük az innovatív megjelenítési formát, a újszerű szemléletmódot, azt az innovációs szemléletmódot, amelyet a bemutatásokban is alkalmazni lehet.
- A közösségi csatornákon folyamatosan megosztani ezeket a tartalmakat egy új profil vagy az Agrárinnováció cím alatt. (A Facebook-os felhasználó mellett Youtube csatorna létrehozása, esetleg blogoldal szerkesztése is hasznos lehet.)
- Olyan rendezvény(ek) szervezése, ahol bemutatkozhatnak azok, akik újszerűnek számító kezdeményezésekkel foglalkoznak (egymás megismerése,

erősítése nem csupán a gazdasági, piaci érdekek mentén, hanem a magatartásmodellek, értékek vagy a helyi innovációban vállalható társadalmi szerepvállalás tekintetében is).

- Olyan pályázatok, programok, díjak létrehozása, amelyben azon személyek vehetnek részt, akik hasonló tevékenységet folytatnak (kategóriák létrehozása is elképzelhető).
- Best-practice példák keresése külföldön, ahol ezek a kezdeményezések eredményesek voltak, ezek prezentálása. A tapasztalat azt mutatja, hogy a távoli gyakorlatok vonzereje nagyobb.
- Olyan kiadványok elkészítése, amelyek bemutatják és összesítik, a megyében (vagy akár az egész Székelyföldön) működő érdekes, újszerű kezdeményezéseket, vállalkozásokat – a tevékenységek, a kezdeményezők kerülnének középpontba, nem föltétlenül a vállalkozás eredményessége.
- Több olyan akció, rendezvény szervezése, ahol megmutatkozhatnak az agrárszereplők és közelebb kerülhetnek a szélesebb közönséghez (pl. olyan jellegű rendezvények, mint a múlt év őszén Csíkszeredában szervezett *Falu a városban* program).

Nyilvánvaló, hogy több, egymástól függetlenül is működő tematizációs felület kialakítása lenne célszerű, amelyek rendszeresen és célirányosan foglalkoznak a térségi agrárinnovációs folyamat bemutatásával. Ez elvezetne a mennyiségi növekedéshez, a tartalmi gazdagodáshoz. Azonban ha a jelenlegi kezdetleges megoldásokat nézzük, akkor jeleznünk kell azt, hogy **a tematizációs munka professzionalizálása érdekében célszerű lenne egy intézmény vagy egy átgondolt szakmai program „fölvállalná" a térségi tematizációs munka koordinációját, akár javaslatok kidolgozása formájában is.** Ellenkező esetben kicsi az esély arra, hogy az agrárinnováció tematizációja elkülönüljön az általános térségi agrár tematizációtól. Ez az intézményes szakmai szerepvállalása azért is célszerű lenne, mert a tematizációnak más területei vannak, nem csupán a társadalmi nyilvánosság. Ebben a tanulmányban csak a társadalmi nyilvánosságra tértünk ki, nem foglalkoztunk a térségen kívülre irányuló tematizációval, az innovációs szereplők helyzetét lokális szinten erősítő eljárásokkal és hasonlókkal. Ezek is olyan feladatok, amelyek szakmai programot, intézményi szakmai szerepvállalást igényelnek.

SZAKIRODALOM

Biró A. Zoltan – Magyar Ferenc (szerk.) 2013

Vidék és versenyképesség. Agrárinnovációs helyzetkép a székelyföldi térségben. Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány, Státus Kiadó, Csíkszereda.

Biró A. Zoltán – Tiboldi István 2013

Vízgazdálkodás a Székelyföldön. Magyar Tudomány Háza 2. Státus Kiadó, Csíkszereda.

Biró A. Zoltán – Tiboldi István 2012

Agrárképzés minden szinten. Magyar Tudomány Háza 1. Státus Kiadó, Csíkszereda.

Horváth Gyula (szerk.) 2003

Székelyföld. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja. Dialóg Campus Kiadó, Pécs.

Kassay János (szerk.) 2002

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II.Székelyföld Konferencia előadásaiból, 2001.október 10-12. Székelyföld 2000 Munkacsoport.

Laki László – Biró A. Zoltán 2001

A globalizáció peremén. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.

Mátéffy Mária 2004

A Hargita megyei kistérségi szerveződési folyamat öt éve. In: Biró A. Z. – Koszta Cs. J. – Mátéffy M. (szerk.) Vidékfejlesztés Hargita megyében. Regionális Képzési Központ,Alutus Kiadó, Csíkszereda, 13-30.

Papp Kincses Emese – Kassay János – Kánya József (szerk.) 2001

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a 2000 április 13-15.Tusnádfürdői konferencián elhangzott előadásokból. Székelyföld 2000 Munkacsoport.

Székely Kinga 2013

Agrárinnováció – agrárkommunikáció. Megjegyzések a térségi kommunikációs gyakorlatról. In: Biró–Magyar (szerk.) Vidék és versenyképesség. Agrárinnovációs helyzetkép a székelyföldi térségben. Státus Kiadó, Csíkszereda, 168-172.